

doris

Uputstvo za DORIS Filmove

**Vezan za tebe, Žaba, Konopac, Mon 3, Riba,
Suzana ostaje sama, Pucaj u mene i Doris.**

Predgovor

GODINE 1999. NA INICIJATIVU grupe žena koje se bave filmom osnovana je Mreža Doris. Bile su „site“ dominacije muške norme u filmskim pričama i filmovima koji se prikazuju u bioskopima. Mreža Doris je stvorila tribinu za filmsku analizu gde su žene koje se bave filmom dobiti mogućnost za izmenu iskustava i davanje podrške jedne drugima. Rad Doris Mreže je konačno doveo do osnivanja ekonomskog udruženja Doris Film da bi se ženama omogućilo filmsko stvaralaštvo, proučavanje ženske interpretacije na filmu i pokazivanje svog umeća.

Doris Film je postao važan činilac švedske filmske industrije zahvaljujući svojim neprekidnim zalaganjem da u fokus stavi filmski sadržaj, filmsko umetničko tumačenje i ravnopravnost polova u filmskoj produkciji. Već preko deset godina Doris Film stvara debatu i na taj način omogućava mnogima da dođu do reči putem filma.

Udruženje Doris Film je zasnovano 2003. godine i bazira se na feminističkom Doris Manifestu koji je kreiran iste godine.

- **Autor scenarija mora biti žena.**
- **Film mora imati najmanje jednu žensku glavnu ulogu.**
- **Sve kreativne, odlučujuće funkcije imaju žene.**
- **Originalna muzika treba biti komponovana od žene.**

Doris manifest je prvi feministički filmski manifest te vrste u svetu. Na osnovu Doris manifesta organizovano je tri konkursa u pisanju scenarija, 2004., 2005. i 2006. godine. Na konkurse je pristiglo preko 700 radova napisanih od žena. Namera je bila de se proizvedu tri filma godišnje na osnovu svakog konkursa. Od najboljih scenarija proizvedeno je osam Doris filmova.

Od 2009. godine Doris Film je usmeren na saradnju sa prosvetnim radnicima da bi se u okviru škole uticalo na razvitak demokratije i da bi se pokrenula diskusija o tome kakav potencijal ima film za rad na razvoju ravnopravnosti između polova. Ovaj poduhvat se zove **Doris u školi** a početak rada je usmeren na srez Västra Götaland u Švedskoj. Već 2010. godine se **Doris u školi** pojавio pred internacionalnom publikom. Iste godine je Dorisigrani film imao svoju premijeru u Torontu, Kanada.

Naša nada je da će Doris Film pokrenuti diskusiju na temu ravnopravnosti polova i također o tome čija se stvarnost oslikava na filmu. Naša želja je da i žene

i muškarci, devojke i dečaci dobiju priliku da kroz film susretnu ljude i ljudske sudbine koje preispituju stereotipne slike o polovima. Takođe imamo viziju o filmskoj produkciji u kojoj će i žene i muškarci imati iste uslove za stvaralački rad. Doris Film ima za cilj da tri zemlje usvoje Doris manifest.

Uprava Doris Filma 2012. godine

Uvod

PUT DO SAZNANJA O RAVNOPRAVNOSTI i o posledicama neravnopravnosti ide preko dobijanja svesti o sopstvenom ponašanju u raznim situacijama. Svesnim gledanjem na samog sebe čovek može da promeni svoj stav i svoje poglede.

Priručnici koji su pred Vama mogu se koristiti za razmišljanje i reflektovanje, u razgovorima o filmu ili kao osnova za diskusiju o normama i vrednostima u sredinama gde je cilj razvoj demokratije. Način na koji ćete ih koristiti zavisi od Vas i od situacije. Zajedničko za filme je da se oni bave preispitivanjem normi gde muškarci imaju aktivnu ulogu a žene pasivnu, o pitanjima seksualnosti i ljubavi.

Od odlučujuće važnosti za razvoj demokratije je preispitivanje i analiza postojećih normi.

Ostavljamo Vama kao pedagogu ili kao voditelju razgovora da usmerite svoj rad tako da Vam Doris filmovi budu važno oruđe u procesu promena.

Vezan za tebe

(Fäst vid dig)

U SREDIŠTU DOGAĐANJA JE ŽENA koja postaje majka. Pupčana vrpcu se provlači kao veza kroz ceo film. Razlika u roditeljskim ulogama između oca i majke doveće na kraju do razvoda. Sin odrasta, odlazi od kuće i sam postaje otac.

Vezan za tebe je film o ljubavi, roditeljstvu, odnosu između ljudi i generacija. Film je animacija bez dijaloga.

Preporučuje se od 14 godina starosti. Dužina 8,5 minuta.

Porodice

Film prati t.z. običnu porodicu – majku, oca i dete. Iako mnoga deca odrastaju sa majkom i ocem koji su u braku ili žive zajedno, danas ne izgledaju sve porodice tako, niti su sve tako izgledale u prošlosti.

- *Navedi primere raznih tipova porodičnih grupacija kojih ima danas.*
- *Kako izgleda twoja idealna porodica? Ko su njeni članovi?*

Ljubav i seksualnost

Vezan za tebe oslikava razne faze u životu jedne žene. Može se reći da gledamo film kroz perspektivu žene – majke. U početku vidimo ljubav između žene i muškarca i njihovu seksualnost. Vidimo kako dodiruju jedno drugog telom i kako lice žene izgleda srećno.

- *Na koji način se prikazuje seksualnost u filmu?*
- *Kako utiče sama animacija na utisak o seksualnosti u filmu?*

Film opisuje više vrsta snažne ljubavi. Ljubav u ljubavnoj vezi i ljubav između roditelja i deteta i takođe kako jaka, bezuslovna ljubav ponekad može da prouzrokuje frustraciju.

- *Kada misliš da je u filmu najteže biti roditelj? Kada misliš da je u filmu najteže biti dete?*
- *Da li veruješ da se roditelj može osetiti ljubomornim ili zapostavljenim kada dete odraste i nađe svog partnera?*

Odgovornost za decu

Od 1974. godine u Švedskoj imaju i žene i muškarci pravo da dele ekonomsku potporu za čuvanje deteta posle poroda. Danas u 2012. godini su još uvek žene te koje uzimaju veću odgovornost za malu decu, bez obzira što i muškarci imaju istu mogućnost da dobiju slobodno sa posla za čuvanje dece.

- *Kako je u filmu oslikana roditeljska odgovornost za sina?*
- *Šta misliš, šta očekuje društvo od majke a šta od oca da učini za svoje dete?*
- *Kakva treba biti dobra majka, kakav treba biti dobar otac?*
- *Podelite se na dve grupe. Jedna grupa treba da obrazloži zašto je bolje da jedan od roditelja uzima veću odgovornost za decu, a druga grupa da obrazloži zašto je bolje kada roditelji dele odgovornost.*
- *Da li veruješ da će sin i njegova nova porodica postupiti drugačije što se tiče odnosa u porodici u poređenju sa starijom generacijom? Opiši!*

Žaba

(Grodan)

FILM SE ODIGRAVA U DEČIJEM VRTIĆU. Deca se prerušavaju. Julija neće da se šminka kao druge devojčice, radije bi htela da se mačuje kao što rade neki dečaci. Kada pita vaspitača on joj odgovara da bi ona trebala biti princeza i da princeze nemaju mačeve. Julija uzima stvar u svoje ruke i pozajmljuje mač od jednog dečaka koji ne voli da se mačuje.

Film se preporučuje od 6 godina starosti. Dužina: 7 minuta.

Kako će da se igramo?

Ponekad se u predškoli pravi očigledna podela između toga šta treba da rade devojčice a šta dečaci. Ponekad odrasli prosto odluče šta devojčice odnosno dečaci znaju, smeju i treba da rade.

- Zašto vaspitač kaže Juliji da se ne igra mačem? Zašto ništa ne kaže dečacima?
- Kako se Julija oseća kada ne sme da ima mač?
- Ima li igara koje devojčice možda više vole nego dečaci? Ako je tako, zašto?
- Ko odlučuje kada se igraš sa svojim drugarima i drugaricama?

- *U kojim prostorijama se osećaš opušteno. Nacrtaj svoje omiljeno mesto i opiši ga. Može biti stvarno mesto ili mesto u tvojoj mašti.*

Biti sam

Svako se ponekad oseća usamljen i ima osećaj da ga niko ne razume, ni u porodici ni među drugarima.

- *Kako misliš da se Julija oseća kada posmatra drugu decu?*
- *Kada bi ti bio/la vaspitač da li bi postupio/la drugačije?*
- *Kada bi ti bio/la Julija kako bi postupio/la da dođeš do mača?*
- *Šta misliš da su trebali da urade prisutne devojčice i dečaci kada je Julija nepravedno izgrđena?*
- *Šta misliš o završetku filma, ima li nešto što bi želeo/la da izmeniš?*

Prosvjetnom radniku

- *Prepoznajete li na neki način sebe u liku vaspitača iz filma?*
- *Da li se dešava da različito reagujete na isto ponašanje zavisno od toga da li to radi devojčica ili dečak?*
- *Razmatrajte svoju ulogu pedagoga. Da li postoje prilike kada Vi, kao u filmu, nehotice pojačavate otuđenje jednog deteta umesto da mu pomognete da bude prihvaćeno od grupe?*

Konopac

(Rep)

DVE DEVOJČICE DOLAZE U DVORANU. Tamo rade dve žene, jedna na kasi, a druga čisti. Dva konopca za gimnastiku vise sa plafona iznad bine. Jedna od devojčica počinje da se penje uz konopac, dok druga trenira plesne korake. Devojčica koja se penje uz konopac otkriva nešto o sebi i o svom telu. Film nema dijaloga. **Konopac** je film o uživanju, o osećanju sigurnosti i o otkrivanju tajni svoga tela.

Preporučuje se za starost od 12 godina. Dužina: 5 minuta.

Lična soba

Film se odvija u prostoru gde se devojčice osećaju kao kod kuće. U zapadnjačkoj istoriji je ženama puno puta bila namenjena t.z. „privatna prostorija“ ili privatna sfera. Samo pre sto godina žene nisu imale ista građanska prava niti su smelete da se kreću po javnim mestima bez „pratnje“ ili društva. U nekim se zemljama čak i u današnje vreme zakonski kažnjava žena koja se slobodno kreće po javnim mestima bez muškarca pored sebe. U filmu su prisutne četiri žene u dvorani. Na taj način one čine „žensku prostoriju“ gde žene i devojčice mogu da se osećaju opušteno i gde mogu slobodno da se ponašaju.

- *Postoje li situacije u tvojoj sredini gde narod reaguje ako devojka ili žena nije u društvu ili je bez „pratnje“? Da li se to odnosi i na dečake? U tom slučaju, u kojim situacijama bi to bilo?*
- *Da li se ti i tvoja braća i sestre ili drugovi i drugarice krećete po istim mestima, i da li provodite vreme u istim prostorijama?*

Seksualnost devojaka na filmu

Na filmu nije uobičajeno prikazivanje otkrića lične seksualnosti kod mlađih osoba na način kao što se to radi u **Konopcu**. Često se seksualnost i uživanje devojaka predstavlja na filmu kao nešto komplikovano i grešno. To što je dopušteno dečacima ne smatra se uvek dozvoljeno devojčicama.

- *Jesi li ikada video/la na filmu kako dve mlade devojke otkrivaju svoju seksualnost? Ako jesи kako je to bilo prikazano?*

Svako doživljava seksualnost lično i ne može da se tvrdi da je neki doživljaj bolji od drugog. Međutim što se tiče pojma uživanje svi ga shvatamo kao nešto što je priyatno i lepo. U neko doba detinjstva ili mladosti obično ljudi otkriju da je priyatno dodirivati svoj polni organ. Možda ga ispituju u društvu, kao devojke u filmu, ili to rade sami.

- *Šta misliš, da li devojke u filmu po prvi put otkrivaju svoju seksualnost penjući se na konopac?*

Slika

Filmska slika i muzika pomažu publici da shvati da se film radi o seksualnom uživanju. Režiserka i fotografkinja daju devojčicama vodeću ulogu, prikazujući ih svesne svoje aktivnosti. Dakle izabrale su da ne snimaju devojčice kao da su one objekat, gledane iz ugla publike.

- *Razmisli o tome šta je u filmu odredilo da film deluje iz perspektive devojaka a ne publike? Kako se pokazuje da one uživaju?*
- *Iseci slike i članke iz novina i opiši ljude na slikama. Polazi od pojmove „subjekt“ i „objekt“. Obrati pažnju kako ljudi na slikama stoje, hodaju, sede. Kako izgledaju njihove oči, jesu li veseli ili tužni? Jesu li nesigurni ili samopouzdani?*

Mon 3

(Mon 3)

FILM SE RADI O AGNES i Mariji koje su bile na zabavi daleko od kuće i čekaju taksi verujući da su ga naručile. Agnes je zaboravila svoj mobilni na zabavi i hoće nazad da ga uzme. Marija to neće ni po koju cenu. Devojke čekaju a taksija nema. Na zabavi su bili i momci Roban i Beni. Negde u zoru Roban i Beni dolaze na mesto где Agnes i Marija čekaju. Marija se plaši kada je Roban preteći ispituje zašto su napustile zabavu. **Mon 3** je film o strahu, predrasudama i drugarstvu.

Preporučuje se od 14 godina starosti. Dužina: 13,5 minuta.

Strah

Svako od nas se ponekad uplaši. Strah je jedan od osećaja kojim raspoznajemo svet oko sebe. Strah je deo odbrambenog mehanizma koji nas u određenim situacijama upozorava na opasnost.

- Čega misliš da se ličnosti Roban, Beni, Agnes i Marija boje?
- Smatraš li da se ljudi iz grada i ljudi sa sela boje istih stvari? Da li smatraš da se mlađi i stariji ili momci i devojke boje istih stvari?
- Zbog čega se neka mesta mogu doživeti više zastrašujuća od drugih?

Ko odlučuje

U različitim ljudskim odnosima često dolazi do različitih podela moći – neke osobe naprsto odlučuju više od drugih, ili svesno ili nesvesno imaju moć nad drugima. Naprimjer, u odnosu između dece i odraslih uvek se zna ko odlučuje.

- *Kako ti izgleda odnos između Benija i Robana?*
- *Kako Marija i Agnes dolaze do svojih odluka u toku noći?*
- *Po čemu se vidi ko odlučuje u jednoj grupi ili u odnosu između dva druga?*
- *U kojim situacijama doživljavaš da ti odlučuješ? Da li bi htelo/htela da više odlučuješ ili ti je lakše kada neko drugi odluči šta treba da radiš?*

Alkohol i droge

Kada je čovek pod dejstvom alkohola ili drugih droga to ga menja i utiče na njega na razne načine. Razlog što deca i mladi ljudi ne treba da piju alkohol je što su alkohol i droge posebno opasni za telo koje je u razvoju.

- *Šta misliš, da li bi Roban nastavio da traži Mariju da nije bio pijan?*
- *Da li bi Roban plašio i hvatao Mariju da nije bio pijan?*
- *Da li se može oprostiti ponašanje pijanoj osobi?*
- *Na koji način možeš da pomogneš svome drugu/drugarici ako je pod uticajem alkohola i droge?*

U filmu se drugari i drugarice pomažu na razne načine.

- *Šta rade jedan za drugog?*
- *Ima li scena u filmu gde se ličnosti nisu ponašale kao pravi drugari?*
- *Da li je uvek uredu da pomogneš drugarici ili drugu iako ti lično misliš da oni greše?*

Riba

(*Fish*)

RIBA JE PRIČA O JERDI KOJA, kako se čini, živi samački život sa svojim (verovatno jedinim) prijateljem - zlatnom ribicom. Probudivši se jednog jutra Jerda vidi da je njena ribica mrtva. Preko reklame Jerda stupa u kontakt sa prodavnicom životinja i odluči da kupi novu ribu. Vraćajući se kući iz prodavnice Jerda primeti da je zaboravila ključeve od stana i pokušava na drugi način da uđe u kuću. Između ostalog film **Riba** je priča o usamljenosti i želji za bliskošću. U filmu nema dijaloga.

Preporučuje se od 11 godina starosti. Dužina: 10 minuta.

Biti drugačiji

Svi mi ljudi smo jedinstvena i posebna bića. Način na koji ljudi reaguju na razne situacije se mnogo puta razlikuje od čoveka do čoveka. Istovremeno su ljudska osećanja univerzalna, što znači da svako od nas može da se prepozna u osećanjima drugog.

- *Kako misliš da Jerda doživljava ljude oko sebe? Na primer ljude u stambenoj zgradi, čoveka u prodavnici, decu na dvorištu?*
- *U kojim situacijama želiš da budeš kao drugi?*
- *U kojim situacijama osećaš da je važno da budeš poseban/posebna?*
- *Razmisli kako vrednujemo reči kao što su „jedinstven“, „specijalan“, „drugačiji“, „originalan“, „normalan“ i „kao ostali“?*

Riba

Suzana ostaje sama

(Susanne blir singel)

SUZANA I LASE SU NA ODMORU putujući kamp kućicom. Suzana vozi dok Lase, sedeći pored nje i pijuckajući pivo ismejava ženske vozače. Parkirajući kamp kućicu u nazad, Suzana ga nehotice pregazi. Film se radi o Suzaninoj promeni posle nesreće.

Preporučuje se od 15 godina starosti. Dužina: 14,5 minuta.

Stereotipi i prepoznavanje

U filmu su muške i ženske uloge pooštene i povremeno prenaglašene. Za jasne muške i ženske uloge se smatra kada muškarci rade stvari koje su „tipično muške“, a žene neke druge stvari koje su „tipično ženske“, i da iza toga стоји određeno mišljenje o tome šta muškarci mogu i treba da rade a šta žene. Moglo bi se reći da parovi u filmu imaju delomično stereotipne muške i ženske uloge. Na filmu se ponekad koriste pojednostavljenja da bi svakodnevne situacije ispalje jasnije.

- *Prepoznaćeš li neku situaciju u filmu koja te podseća na tvoj život?*
- *Da li veruješ da ima puno ljudi kao što su Suzana i Lase? Da li poznaješ nekoga kao što su oni?*
- *Šta ti misliš, kakav je odnos između Titi i Per-Andersa?*

Raskinuti vezu

Ponekad dođe ljubavi kraj. Kada partneri shvate da imaju različita interesovanja ili kada sretnu nekoga s kime bi radije živeli može da dođe do otuđivanja. Ko je oženjen ili uodata možda će da se razvede ili, ako živi zajedno s nekim, da odluči da ide svojim putem.

- *Šta je važno u jednoj vezi da bi se oboje osećali lepo?*
- *Šta misliš da je najvažnije u ljubavnom a šta u drugarskom odnosu?*
- *Po čemu se vidi promena kod Suzane posle drastičnog završetka njene veze? Piši i crtaj.*

Zauzeti položaj

Ravnopravnost polova se pored ostalog vidi po tome koje društvene pozicije zauzimaju muškarci a koje žene, i u kom stepenu žene odnosno muškarci imaju pristup društvenim sredstvima (kao na primer novac, zdravlje). Film pokazuje veoma jasno kako se osobe u njemu bore za svoje mesto i koju ulogu dobijaju u svom okruženju.

- *Po čemu se razlikuje odnošenje Suzane i Lene prema čoveku u glisera?*
- *Opiši kako dečaci i devojčice koje poznaješ zauzimaju svoje mesto u raznim prostorima?*

Pucaj u mene

(Skjut mig)

VIDIMO JEDNU OSOBU MASKIRANU u zeca kako u trku napušta banku ili poštu. Pljačkaš naoružan pištoljem uspeva da zaustavi auto koji vozi jedna žena (Jerda), i tako dobija pomoć u bekstvu. Policija im je za petama, ali begunci uspevaju da izmaknu i zaustavljaju se na jednom proplanku. Tu dolazi do svađe između Jerde i mlade pljačkašice. Bez odzira na razliku u godinama i mišljenjima dolazi do diskusije o životu i ljubavi. Policija pronalazi auto. Jerda svojim ponašanjem čini da nastavak priče dobije neočekivan epilog.

Preporučuje se od 11 godina starosti. Dužina: 13,5 minuta.

- *Kakav je tvoj utisak o filmu „Pucaj u mene“?*
- *Koje scene se najbolje sećaš?*

Tuga i šta se događa posle smrti

U filmu Jerda hoće da izvrši samoubistvo nakon smrti njene partnerke. Izgubiti svog voljenog partnera, dete, druga, roditelja ili bliskog rođaka često izaziva šok i osećaj beznađa. Šta ćemo da osećamo u takvim situacijama teško je predvideti i različiti ljudi reaguju različito.

- *Da li je neko tebi blizak umro? Da li se sećaš svojih osećanja i kako si razmišljaо/la?*
- *Opiši razne načine na koje ljudi izražavaju svoju žalost.*
- *Kako možemo da pomognemo nekome ko je izgubio svog voljenog?*

Pričajući o svojoj partnerki Jerda govori o njoj kao o ljubavi svog života i da se ona nalazi negde gde čeka te koji još nisu umrli.

- *Kako razmišljaš o smrti?*
- *Ako znaš nekoga ko je umro da li ga/ju zamišljaš u nekom posebnom prostoru? Opiši i nacrtaj kako zamišljaš šta nam se događa posle smrti.*

Jesu li svi ljudi heteroseksualni na filmu?

Jednako kao što na filmu postoje pravila i norme kad se radi o polnoj pripadnosti i ulogama tako isto postoje i norme o dozvoljenoj ljubavi. Klasičan par na filmu su muškarac i žena, t.j. heteroseksualni par, često od 30 do 40 godina. **Pucaj u mene** provocira ovu normu jer su ljubavnici u filmu dve starije žene.

- *Ako si video/la heteroseksualne parove na filmu, kako su opisani i oslikani?*
- *Zašto misliš da postoji tako mali broj heteroseksualnih parova na filmu?*

Žrtvovati život za nekoga

U filmu Jerda preuzima ulogu pljačkaša i na taj se način žrtvuje za drugu osobu. Na primer, u ratu je vojnik spreman da se žrtvuje za nekog drugog ili za svoju zemlju.

- *Postoji li neka situacija u kojoj misliš da bi mogao/la da se žrtvuješ za nekog drugog ili za neki ideal ili mišljenje? U tom slučaju koja?*

Doris

(Doris)

FILM DORIS JE PRIČA o čistačici Doris koja uzima stvari u svoje ruke i pravi velike promene malim sredstvima.

- *Navedi primere kako bi ti sam/a mogao/la da utičeš na svoju okolinu i sebe, da postigneš veću ravnopravnost između žena i muškaraca.*

Tvoj sopstveni film

Praviti film danas je mnogo lakše jer je često pri ruci potrebna tehnika. Da bi postao uspešan filmski radnik potrebna je volja, strast i vežba. U filmskoj proizvodnji ima više zanimanja, na primer scenaristi koji pišu priče, režiseri koji tumače scenarije i imaju glavnu umetničku odgovornost za film, kamermani koji snimaju. Iako ima mnogo različitih zanimanja, stvaranje filma je timski rad gde su sve delatnosti važne za krajni ishod – film. Zamisli da praviš svoj film. Kako ćeš da postupiš?

- *Šta bi bila tema tvog filma?*
- *O kojim ljudima (ličnostima) bi se radilo u tvom filmu? Jesu li glavne ličnosti devojke? Dečaci? Koliko im je godina? Kako bi počeo tvoj film, kako bi se završio?*
- *Napiši kratak sinopsis, t.j. kratak opis filma i o čemu se radi. Onda nacrtaj „četiri slike“ koje opisuju naslov tvog filma, početak filma, sredinu, i kako se film završava.*
- *Razmisli o tome kako bi bilo kada bi dao/la ženi tradicionalno mušku ulogu a muškarcu tradicionalno žensku? Da li to menja priču?*

Srećno!

Tekst: Lisa Lindén

Grafika: Vendela Hellstrand

Prevod: Eva i Miroslav Šarčević

www.dorisfilm.se

Put do saznanja o ravnopravnosti i o posledicama neravno-pravnosti ide preko dobijanja svesti o sopstvenom ponašanju u raznim situacijama. Svesnim gledanjem na samog sebe čovek može da promeni svoj stav i svoje poglede.

Doris Manifest

Autor scenarija mora biti žena

Film mora imati najmanje jednu žensku glavnu ulogu

Sve kreativne, odlučujuće funkcije imaju žene

Originalna muzika treba biti komponovana od žene

www.dorisfilm.se

Već preko deset godina Doris Film stvara debatu i na taj način omogućava mnogima da dođu do reči putem filma.

Ravnopravnost polova se pored ostalog vidi po tome koje društvene pozicije zauzimaju muškarci i koje žene, i u kom stepenu žene odnosno muškarci imaju pristup društvenim sredstvima (kao na primer novac, zdravlje). Film pokazuje veoma jasno kako se osobe u njemu bore za svoje mesto i koju ulogu dobijaju u svom okruženju.